

De filosofie van schaarste

Schaarste is een begrip dat niet alleen in economisch, maar ook in filosofische en maatschappelijke context een diepere betekenis heeft. Jamie van der Klaauw hield voor Rijnconsult een lezing over de filosofie van schaarste. Dit bood een rijke basis om de impact van schaarste op organisaties te begrijpen en om over organisatorische en praktische implicaties en kansen van schaarste na te denken.

"Bij bestuurders en leidinggevenden van organisaties wordt schaarste vaak als een probleem gezien dat moet worden opgelost. Maar wat als we schaarste zouden omarmen als een instrument om focus te scherpen en prioriteiten te herdefiniëren?" Van der Klaauw presenteerde schaarste niet louter als obstakel, maar ook als katalysator voor creativiteit en waarde herkenning. Schaarste vraagt van organisaties om bewuster om te gaan met hun middelen, niet alleen in operationele zin, maar ook op het niveau van strategische besluitvorming.

Zo stelt Van der Klaauw: "Schaarste kan ons juist helpen om te herwaarderen wat we hebben. Het dwingt ons om na te denken over hoe we onze middelen gebruiken. Dit kan ons creatiever maken en helpen ons te richten op wat echt belangrijk is."

Hoe kunnen organisaties hun schaarse middelen beter benutten om innovatie en inclusiviteit te bevorderen? Dit artikel biedt enkele filosofische en praktische handvatten.

SCHAARSTE ALS SOCIAAL FENOMEEN

Van der Klaauw verwijst naar diverse filosofen om aan te tonen dat schaarste vaak geen natuurlijk gegeven is, maar juist sociaal gecreëerd wordt. Eén specifiek inzicht van de Nederlandse filosoof Hans Achterhuis is met name relevant voor organisaties: het zogenaamde 'mimetisch verlangen' oftewel de menselijke neiging om te willen wat anderen hebben. Dit leidt er ook toe dat er schaarste ontstaat, zelfs wanneer de middelen in feite toereikend zijn. En leidt tot de interessante vraag hoe organisaties omgaan met de perceptie van schaarste.

In de context van organisaties kan schaarste zich bijvoorbeeld manifesteren in de verdeling van middelen zoals opleidingsbudgetten, promotiekansen en innovatietijd. Het management heeft hiermee een belangrijke sturingsrol: bewust omgaan met de verdeling van middelen en het voorkomen van kunstmatige schaarste kan bijdragen aan een betere benutting van het potentieel binnen de organisatie.

Tijdens zijn lezing verwijst Van der Klaauw niet alleen naar Hans Achterhuis, maar ook naar eerdere invloedrijke denkers zoals Thomas Hobbes en John Locke. Volgens Hobbes ontstaat schaarste in de natuurlijke toestand van de mens, waar overleven en competitie centraal staan. Locke daarentegen zag schaarste als een sociaal fenomeen dat ontstond nadat de mens de overvloed van de natuur verloor door de val uit het paradijs.

SCHAARSTE EN ARBEID

Van der Klaauw brengt ook de ideeën van Karl Marx en Adam Smith ter sprake. Terwijl Smith schaarste zag als een motor voor productiviteit, waarschuwde Marx voor de vervreemding van arbeid wanneer werkers geen intrinsieke waarde uit hun werk halen. Dit perspectief biedt hedendaagse organisaties een waardevolle les: schaarste mag niet als een disciplinerende worden ingezet. In plaats daarvan kan het benutten van schaarse middelen juist een kans bieden om de menselijke dimensie centraal te stellen.

Van der Klaauw legt uit: "Marx waarschuwde dat arbeid zonder intrinsieke waarde kan leiden tot vervreemding. Schaarste wordt dan een middel om

mensen te disciplineren, waardoor ze zich als werktuigen voelen, in plaats van dat ze betekenis ervaren in hun werk."

Voor organisaties ligt hier een kans: in plaats van schaarste te gebruiken om druk op te voeren, kunnen leiders er juist ook voor zorgen dat beperkte middelen worden ingezet om de autonomie en betekenis van werk te vergroten. Dit bevordert niet alleen de tevredenheid en betrokkenheid van medewerkers, maar versterkt ook het innovatievermogen van de organisatie.

GELIJKE TOEGANG TOT MIDDELEN

Een ander belangrijk punt in Van der Klaauw's betoog is de relatie tussen schaarste en ongelijkheid. Schaarste gaat niet alleen over de beschikbaarheid van middelen, maar ook over wie daar toegang toe heeft. Dit is relevant in bredere maatschappelijke context, maar evenzeer binnen organisaties. Schaarste middelen, zoals opleidingsmogelijkheden of promotiekansen, zijn vaak ongelijk verdeeld, wat kan leiden tot structurele ongelijkheid.

Van der Klaauw verduidelijkt: "Een ander belangrijk concept dat we moeten begrijpen, is 'kunstmatige schaarste'. Dit verwijst naar situaties waarin schaarste niet wordt veroorzaakt door een werkelijk tekort aan middelen, maar door de manier waarop deze middelen worden verdeeld. In organisaties kan dit voorkomen door beperkte promotiekansen of een restrictief opleidingsbudget."

Van der Klaauw benadrukt dat herverdeling van middelen binnen organisaties essentieel is om inclusiviteit

te bevorderen. Transparantie en eerlijke criteria voor toegang tot middelen kunnen niet alleen het welzijn van medewerkers vergroten, maar ook innovatie stimuleren doordat verschillende perspectieven worden benut.

TEKORTEN STIMULEREN INNOVATIE

Van der Klaauw wijst ook op de mogelijkheden die schaarste kan bieden, vooral wanneer het gaat om innovatie en nieuwe perspectieven op werk. In de huidige krapte op de arbeidsmarkt worden organisaties gedwongen om verder te kijken dan de traditionele talentpools. Op die manier gaan ze creatief nadenken over hun personeelsbeleid en ontwikkelen inclusievere benaderingen.

Jamie van der Klaauw merkt op: "Schaarste biedt ook kansen. Denk aan de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Dit dwingt werkgevers om verder te kijken dan de traditionele kandidaten en mensen kansen te geven die eerder over het hoofd werden gezien."

Door de uitdaging van schaarste te accepteren, kunnen organisaties zich herpositioneren als innovatieve en wendbare spelers. Schaarste stimuleert efficiëntie en dwingt tot nieuwe manieren van denken. Het benutten van de mogelijkheden die schaarste biedt, vraagt echter om een strategische herwaardering van wat de organisatie écht nodig heeft.

Van der Klaauw benadrukt: "Tijdens de coronacrisis zagen we hoe schaarste organisaties dwong om creatiever en efficiënter te werken. Dit laat zien dat schaarste niet per definitie negatief is; het kan juist leiden tot

innovatieve manieren om middelen en personeel beter te benutten."

SCHAARSTE ALS STRATEGISCH STUURMIDDEL

Van der Klaauw's filosofische analyse laat zien dat schaarste niet alleen een probleem is dat moet worden opgelost, maar ook een kans kan zijn om organisaties te versterken. Door bewust om te gaan met de verdeling van middelen, de menselijke dimensie te waarborgen en schaarste te zien als een aanjager voor inclusiviteit en innovatie, kunnen organisaties de uitdagingen van schaarste omzetten in een strategisch voordeel.

Van der Klaauw licht toe: "De 'schaarste mindset' is een concept dat verklaart waarom mensen irrationele keuzes maken wanneer ze geconfronteerd worden met schaarste. In plaats van efficiënt met middelen om te gaan, kunnen mensen keuzes maken die op korte termijn logisch lijken, maar op lange termijn niet in hun eigen belang zijn. Dit kan problematisch zijn in organisaties waar ongelijkheid in toegang tot middelen heerst."

"In tijden van schaarste ligt de ware uitdaging in het herontdekken van wat mogelijk is met beperkte middelen", aldus Van der Klaauw.

In plaats van schaarste te beschouwen als een obstakel, kunnen organisaties dit fenomeen gebruiken om strategische beslissingen aan te scherpen en creativiteit aan te wakkeren.

Jamie van der Klaauw en de filosofie van schaarste

Jamie van der Klaauw is politiek filosoof en promovendus aan de Erasmus School of Philosophy. Hij combineert zijn expertise in politieke filosofie en sociale theorie om diepere inzichten te bieden in de rol van schaarste binnen maatschappelijke en organisatorische structuren. Zijn onderzoek richt zich op de invloed van zowel materiële als immateriële schaarste op politieke keuzes en sociale ongelijkheid. Deze inzichten helpen leiders en organisatieadviseurs bij het ontwikkelen van strategieën voor het eerlijk en effectief omgaan met beperkte middelen, met oog voor rechtvaardigheid en inclusie. Van der Klaauw's benadering maakt schaarste niet alleen een economisch fenomeen, maar ook een instrument voor herverdeling en innovatie in de bedrijfsvoering.